

Örgütsel Dil ve Söylemin Dönüşümüne Dair Bir İnceleme

Sümeyra Alpaslan Danışman¹

Özet: Bu çalışmada; örgütler, sosyal yapılardır ve dil sosyal gerçekliğin yapıcısıdır düşüncesinden hareketle örgütsel perspektiften dil ve söyleme ilişkin dönüşümün incelenmesi hedeflenmiştir. Mevcut sorunsal ele alınırken örgütsel dil ve söylemde gelinen durumun özelliklerinin ve etkilerinin tartışılması da mümkün olmuştur. Böylelikle örgütsel dil ve söylem, paradigmal değişimin çeşitli çerçeveleri üzerinden ele alınmıştır. Mevcut dönüşümün pozitivismden yorumsamacılığa, analitik felsefeden hermönetike, geleneksel metafor düşüncesinden çağdaş metafor teorisine ve modernizmden postmodernizme doğru olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevelerin direk veya dolaylı etkileri üzerinde durulmuştur. Her bir çerçevede, dönüşümün etkileri ile örgütsel dil ve söylemin karakteristiği ortaya konulmaktadır. Dönüşümü ve dönüşümün etkilerini doğru saptamak mevcut yapıyı daha iyi anlamak ve ele almak adına önem arz etmektedir. Öte yandan örgütlerin dil ve söylem üzerinden gerçekleştirilebilecek etkili yaklaşımlarla çözümlenmesi konusu üzerinde durulmuştur. Metodolojik olarak, örgütsel dil ve söylem çalışmalarıyla edinelebilecek sonuçların çeşitliliği üzerinde durularak böylesi çalışma sorunsallarının zenginliğine ve derinliğine dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Örgüt, Dil, Söylem

Giriş

Dil filozoflarından Wittgeinstein ve Winch ile başlayan araştırmalar, dilin sosyal gerçekliğin esası ve temeli olduğunu iddia etmektedir. Bu tartışmalarla, olguların nasıl olduğu sorusunun yerini anlamlarının ne olduğu sorusu almıştır (Phillips ve Hardy, 2002). Lacan'a göre kullanılan ifadelerin kesin ve değişmez tek bir anlamı yoktur. Bu bağlamda dil anlamdan bağımsız ol-

¹ Yrd. Doç. Dr. Konya Mevlana Üniversitesi İşletme Fakültesi

duğundan daima bir başka şeyi göstermektedir (Sarup, 2004). Dil bir *kurgu* olarak ele alınabilmektedir. Bir toplumun üyelerinin farklılıklarına rağmen dil, öğelerinin kural ve anlam dizgeleriyle konuşulmaktadır (Ruhi, 2003). Dilin olguları adlandırma özelliği olduğu gibi düşünceleri anlatmaya da yaramaktadır. Bununda ötesinde üçüncü bir fonksiyon olarak iletişim kurmayı sağlayan bir ortam olma özelliği vardır (Zeyrek, 2003). Yine Wittgenstein'a göre dil, dünya ile iletişimde bilgilendirme fonksiyonundan çok daha fazla işleve sahiptir (Fleischer, 2004). Yapısalcı olan Wittgenstein; dilin sadece sosyal gerçekliği yansıtıcısı olmadığını, aynı zamanda sosyal gerçekliği oluşturan en önemli öge olduğunu vurgulamaktadır (Sarup, 2004).

Batı medeniyetinde geçmişi 2000 yıl geriye dayanan söylem (Dijk, 1985) ise; siberetik bir dizgedir. Birbiriyle bağlantılı metinlerin oluşturduğu bir kümeyi ifade etmektedir (Ruhi, 2003). Modern düşünürlere göre geleneksel anlamda, düşüncenin dil yoluyla iletişimi olarak ifade edilebilmektedir. Hem iletişime özgü anlatım dillerini kapsamakta hem de düşünce aktarım biçimi olarak ele alınabilmektedir. Post-modern Derrida ve Foucault'a göre söylemler kendilerinin dışında var olan bir evrene gönderme yapmamaktadır. Çünkü her söylemin evreni özde kendisidir, böylelikle kendi anlam dizgisini kurmakta ve kendisini yansıtmaktadır (Kocaman, 2003). Öte yandan söylem, dil kullanımının kültürel ve toplumsal bağlamda ele alınmasıdır, dilsel öğelerin birbirleriyle ilişkilerinin sonucudur, dilin kültürel boyutudur, değerlerin tayin edilmesidir ve özellikle beşeri hayatın tümünü kapsar niteliktedir (Kocaman, 2003). Söylem tek başına ne metin üreticisinin ve metnin, ne bağlamın, ne de toplumsal durumun oluşturabildiği bir yapıdır (Zeyrek, 2003). Hiçbir zaman tek ve değişmez anlamlar sunmamaktadır. Söylemin en temel özelliği, sosyal hayata dair öğelerin birbirleriyle girdiği ilişkilerin doğurduğu süreçlerdeki varlığıdır. Bu nedenle söylem sürekli yenilenen, devingen bir olgu olarak belirtilebilir (Kocaman, 2003).

Örgütsel Dil ve Söylem

Örgütler sosyal yapılardır ve dil sosyal gerçekliğin yapıcısıdır, düşüncesi tartışılan en önemli iddialardan biridir. Örgütsel söylem, sosyal süreçleri ortaya koyması ve tarihsel bir bağlama yayması açısından önemlidir. Eleştirel bir perspektifle sadece benzerliklere odaklanmak değil farklılıkları da ince-

lemek önem taşımaktadır. Bu durum, örgütsel dil ve söylem çalışmalarında özgün bir epistemolojinin ortaya konulduğunun göstergesidir. Böylelikle materyalist ontolojik bakış açısından çoklu ontolojik perspektife yönelme desteklenmektedir (Phillips ve Hardy, 2002).

Örgütsel söylemin oluşumu önce birincil ilişkilerle inşa edilir, sonra ikincil ilişkiler devreye girer. Birincil ilişkilerde kabul gören gerçeklikler varken ikincil ilişkiler yansımalarından oluşmaktadır. İkincil ilişkiler kapsamında söylem oluşumu meydana gelir. Böylelikle önce birinci sistem oluşur sonra ikinci sistem meydana gelir (Fulop ve Rifkin, 1998). Örgütsel söylemin bir başka oluşum sürecinde de üç ana aşama mevcuttur. Birincisi aksiyon süreci, ikincisi performans aşaması ve üçüncüsü bağlantı kısmıdır. Aksiyon sürecinde, bireyler gelişi güzel ifadeler üretirler. Yeni semboller, hikâyeler, metaforlar ve öyküler doğar. Anlamlar yönetilmeye başlanır. Nesnelere kavramlar arasında ilişkilendirme yapılır. İkinci ana adımda periyodik olmak ve bir bağlam edinmek önemlidir. Semboller, hikâyeler, metaforlar ve öyküler yeni düşüncelerin etkisi altına girer ve yeni anlamlar kazanır. Bu ifadeler, bilinçli ve kasıtlı bir kullanıma kavuşur. Son aşamada ise gelişi güzel ifadeler nesnelere kavramlar arasındaki bağlantı kurucular halini alır (Hardy ve Palmer, 1998).

Örgütsel söylemin oluşumunda etki eden önemli bir olgu da sürecin aktörleridir. Örgütsel söylemin başlıca aktörleri yöneticiler, danışmanlar, popüler yönetim-örgüt yazarları ve akademisyenlerdir. Aktörler perspektifinden örgütsel söylem incelendiğinde; öncelikle popüler teorilerin ortaya çıktığı görülmektedir. Popüler teoriler daha sonra ders kitabı teorileri (soft) halini almaktadır. Son olarak da akademik dergi teorileri (hard) kapsamına girdiklerinde aşama sona ermektedir (Fulop ve Rifkin, 1998).

Foucault tarafından biçimselliğin basit bir sistemi olarak tanımlanan söylem analizi (Jones, 1998), kategoriler yaratmakta ve sınırlar çizen sosyal dinamiklerin analizini sağlamaktadır. Örgütsel söylem eleştirelilikle tartışmalara yol açar, teori tamamlayabilir, çoklu anlamlar keşfeder ve yoruma dönüktür. Örgütsel söylemin başlıca özellikleri; dilsel dönüşüme bağlı olarak yeni yorumsamacı bakış açısından yararlanmak, post-bürokratik organizasyon yapılarının gelişimiyle klasik duruşlardan uzaklaşmak, geleneksel metotların sınırlılığı yerine özgün bir metodoloji kullanmak ve yeni çalışma

konuları ortaya çıkarmaktır. Öte yandan yoğun emek ve zaman tüketiminin söz konusu olduğu görülmektedir. Netleşmemiş yöntem ve metotlar, belirsizlik sorununa yol açabilmektedir (Phillips ve Hardy, 2002).

Araştırma: Örgütsel Dil ve Söylemdeki Dönüşümün Çerçevesi

Örgütsel ve dilbilimsel bilgiler ışığında gerçekleştirilen bu çalışma kavramsal bir tartışma özelliğindedir ve ikincil verilerden yararlanılarak yapılandırılmıştır. Gerçekleştirilen eleştirel literatür incelemesiyle örgütsel perspektiften dil ve söylemde dönüşümü kapsayan paradigma değişimleri olduğu tespit edilmiş ve bu durum makro ve mikro düzeyde çerçevelendirilerek ele alınmıştır. Bu çalışma ile amaçlanan en temel husus, örgütsel dil ve söylem bağlamında gerçekleşen dönüşümlerin derinlemesine incelenmesini sağlamak ve böylelikle örgütsel araştırmalarda dil ve söylemin boyutuna dikkat çekecek bir yapı oluşturmaktadır. Dil ve söylem farkındalığı ile örgütleri ele almanın daha derin tartışmaları doğuracağı düşünülmektedir. Dil ve söylem konularının sadece edebiyat çalışmaları içeriğinde ele alınabildiği düşüncesi geride kalmıştır. Artık dil ve söylem birey, yapı, olgu ve fenomenlerin bilinmeyen, örtük, gizli ve gözlemlenemeyen yönlerini açığa çıkarmada önemli bir perspektif olma özelliğindedir. Bu nedenle günümüz örgütlerine ilişkin çalışmalarda dil ve söylem perspektifinden yararlanarak bakmanın çok boyutlu düşünceleri destekleyeceği düşünülmektedir.

Bu çalışmanın kapsamı açısından bakıldığında, tartışmanın merkezinde örgütsel dil ve söylem kavramlarının yer aldığı ifade edilebilir. Gerçekleştirilen eleştirel incelemeyle örgütsel dil ve söylem konusunda bir takım dönüşümlerin varlığı tespit edilmiştir. En genel çerçeveden en özele doğru dönüşümlerin şu şekilde olduğu düşünülmektedir: pozitivistlikten yorumsamacı yaklaşıma (interpretivizm), analitik felsefeden hermönetike, geleneksel metafor düşüncesinden çağdaş metafor teorisine ve modern söylemden postmodern söyleme.

Pozitivistlikten Yorumsamacı (Interpretivizm) Yaklaşıma

Rönesans'tan 20. yüzyıla kadar devam eden dönem pozitivistlik imparatorluğu olarak ifade edilirken, sonrası pozitivistliğe eleştirilerin yapıldığı ve pozitivist düşüncelerin yetersizliklerinin tartışıldığı bir dönem olarak kabul

edilmiştir (). Bu değişimin öncesinde pozitivist yaklaşım, beşeri bilimlerin doğa ve teknik bilimlerin etkisi altında kaldığı bir paradigma şeklinde ortaya çıkmıştır. Ölçülebilir, nesnel ve gözlemlenebilir verilerden hareketle gerçekleştirilen çalışmalar, akılcılığın egemenliğinin göstergesi olarak kabul görmüştür (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Fen bilimlerinde beklenmedik gelişmelerin vuku bulmaya başlaması yorumsamacı düşüneyi destekleyen gelişmelerden olmuştur. Dönüşümü tetikleyen gelişmeler öncelikle fizik alanında yaşanırken zamanla diğer alanlara da etki etmiştir. Görelilik kuramı, belirsizlik ilkesi, parça-bütün ilişkisi ve holografi kuramı bunlardan bazılarıdır. Toplum, beşer veya kültür bilimleri olarak adlandırılabilen insan odaklı çalışmalar, yorumlayıcı/pozitivist-ötesi bilim yaklaşımıyla merkezine sosyal kurguları almıştır. Pozitivizm ötesi görüş olarak ortaya çıkan yaklaşıma göre tek ve mutlak doğrudan söz edilememektedir. Düşünce-dış dünya ve bilimsel kuram-olgu arasındaki ilişkinin bir denklik değil bir oluşum olduğu iddia edilmektedir. Bu bağlamda bilginin keşfinin değil bilginin yorumlanmasının söz konusu olduğu savunulmaktadır (Altunışık ve diğ., 2005). Pozitivizmdeki kümülatif ilerleyiş, hiyerarşi, bilimsel bilgi, nicel ağırlık, tek doğru ve materyalist ontolojik perspektif gibi düşüncelere karşı yorumlayıcı yaklaşımda yığılma, heterarşi, bilgi çeşitleri, nitele arayış, retoriğin rolü ve çoklu ontolojik perspektiften söz edilebilmektedir.

Analitik Felsefeden Hermönetike (Yorumbilim)

Dilthey'e göre gerçekliğe giden yol bilimsel dilin nesnelliğinin onayından geçmelidir. Nietzsche'ye göre dil denen şey, gerçekte bütünüyle temsildir, figürasyondur. Analitik felsefe görüşünden ayrı olarak geçmişten bugüne metaforlarla varılması gereken uzlaşma önem arz etmektedir. Dünyayla ilişkimizin, dünyadaki varlığımızın, dünyamızın kavranmasının nesne olarak algılanabilecek bir olgu olmadığı aslının hermönetik olduğu düşüncesinden söz edilmektedir (Heideger, 2002).

Sosyal bilimlerin ilhamı pozitivist yapıdaki doğa bilimlerinden alarak bir hegemonyaya dönüşmesi üzerine yapılan keskin eleştiriler ortodoks mutabakata son vermiştir. Ortodoks mutabakatın gelenekçi düşüncesinin içerdiği pozitivist bakıştan hermönetike geçiş, sosyal bilimlerde önceden algılandığından farklı olarak teknik ve gündelik dil arasındaki ilişkilerin karmaşık ve

önemli olduğunu ortaya koymuştur (Giddens, 2002). Analitik felsefedeki ortodoks mutabakatı, tek anlamlılık, yapısal öncelik (sentaks ve semantik), bilim dili iktidarı ve dilin gözlemsel yönüne vurgu yaparken hermönetik; çoklu anlamlılık, anlamsal öncelik, bilim ve günlük dil denkliği, derinlemesine dil, retorik ve söz sanatlarından bahsetmektedir (Heideger, 2002).

Ortodoks mutabakatın yıkılışıyla yerleşen hermönetik (hermeneutic) ile anlama, kelimelerin ardındaki manaya, iletim maksadına ve çıkarılabilecek yorumlara dikkat çekilmiştir. Pozitivist görüşte günlük dil ve bilim dili birbirlerinden çok farklı kabul edilmiştir. Retorik kullanımlar, mecazlar ve edebi sanatlar bilimden farklı ve ikinci bir kültür olan edebiyatın sınırları içerisinde kabul görmüştür. Bilim dilinin nesnel, açık ve yalın olması gerektiği düşünülmüştür. Ancak bilim dilinde de aktarımı ve öğretimi kolaylaştırmak adına yapılan benzetmelerin yaygınlaşması hatta bilim diline yerleşerek kabul görmeleri yorumlayıcı yaklaşımın ve yorum teorisinin dile dair görüşlerindeki etkinliğinin ifadesidir (Schrift, 2002).

Geleneksel Metafor Düşüncesinden Çağdaş Metafor Teorisine

Bilimin kültürel bir sistem olduğu anlayışıyla beraber bilimin de diğer yazı biçimleri gibi retorik stratejiler, edebi mecazlar (metaforlar) ve istikrarsız anlamlar kullanan bir söylem olduğu düşünülmeye başlanmıştır. Bilimsel düşünme modelindeki değişimle beraber; hayal gücünün, metafor ve analogilerin, kategorileri dönüştüren spekülasyonların ve olağan dışı sezgilerin oynadığı rol önem arz etmeye ve daha fazla öne çıkmaya başlamıştır (Snow, 1999). Nietzsche, bireyin varlığının bilgisini ve bireyin dışındaki varlığın bilgisini iki ayrı alan olarak ele almıştır. Üçüncü alan olarak da metaforların oluşturduğu bireyin dışında ama bireyden bağımsız olmayan bir varlık alanı çizmektedir (Coşar, 2001).

Metaforların yeni bir olguyu anlama ve açıklamada kullanılmaları; metaforların bilginin öğrenilmesini kolaylaştırma işlevini öne çıkarmaktadır. Metaforlar, gerçekliğin inşasının yanı sıra gerçekliğin nasıl görülmesi gerektiği hususuna da katkı sağlamaktadır. Metafor bağlam ile anlam kazanır çünkü metaforların kendi anlamlarının varlığından söz edilemez (Yıldırım, 2001). Dil, dünya görüşlerindeki dengesizlikleri gösterebilmektedir. Bağlamı itibarıyla belli görüşler belli dönemlerde öne çıkmakta ve dile hâkim

olmaktadır. Özellikle örgütlerin hedefleri ve doğaları gibi çatışan yönlerini ortaya koyabilmektedir (Addleson, 1998). Bu nedenle metaforları, sosyal fenomenlerin bağlamını ve dış dünyayı anlamak adına kullanılacak önemli bir araç olarak kabul etmek önem arz etmektedir.

Dil üzerine gerçekleşen gelişimlerden sonra metafor kavramının ortaya atılması ve bir teori ile desteklenmesi yeni açılımlar sağlamıştır. Sadece edebiyat kapsamındaki bir söz sanatından ibaret olduğu düşünülen metaforların hem düşüncede, hem dilde, hem de eylemde var olduğu kabul edilerek bilişsel bir süreç olarak öne sürülmüştür. Dil felsefesi taraflarından olan yapısalcılar ve post-yapısalcıların buldukları konunun metaforlar olduğu söylenebilir. Çünkü her iki görüşte de metaforun dilin kökenine kadar indiği ve dili metaforlardan temizlemenin imkânsız olduğu belirtilir. Bu görüşten hareketle, bilim dili ile günlük dili birbirinden ayırmak da imkânsızlaşacaktır (Bourgeois ve Pinder, 1983).

Dile ve dilbilimsel çözümlemelere ilişkin disiplinler arası çalışmalar 1960'lardan sonra sosyal bilimlerde yayılmaya başlamıştır (Dijk, 1998). Geleneksel metafor düşüncesi içerisinde bilim ve sanat ayrı iki kültür olarak kabul edilir. Söz sanatı olarak edebi imgeler ayrı bir alan içerisinde var olmaktadır. Çağdaş Metafor Teorisi'nde ise metaforlar sadece edebi değil bilişsel ürünler olarak yer almaktadır. Dil köküne kadar metaforlarla doludur (Sarup, 2004). Bu nedenle metaforların dile sınırsız etkisinden söz edilebilir. Ayrıca metaforlar bilimsel çeşitlilik ve düşünsel zenginlik de katmaktadır. Bilimsel ve edebi dilin iç içe geçmişliği söz konusudur. Birçok muhalif fikre rağmen çoğu disiplinin temelinde metaforlar olduğu savunulmaktadır (Foster-Bedley ve diğerleri, 1998).

Modern Söylemden Post-modern Söyleme

Addleson'a göre (1998) modernizmin dili sömürü, postmodernizmin dili ise katılımdır. Modern söylemde düşüncenin dille iletimi, iletişimin bir parçası olma rolü, gerçekliği yansıtıcılık, dışsal kavramların işareti olmak gibi birtakım özellikleri mevcuttur. Betimleme ve tasvir işleviyle birlikte dile duyulan yüksek güvenden söz edilmektedir. Bu anlamda dilde bir totalitarizm yaklaşımı ile olduğu gibi anlatma fikri söz konusudur. İfşa edicilik dilin en belirgin fonksiyonu olmaktadır. Taşıyıcılar olarak kelimeler görev

alırken ayna metaforuyla dilin yansıtıcılığı vurgulanmaktadır. Postmodern düşüncede, kendi evreninde söylem var olmakla beraber, söylemin anlam dizgisinden de söz edilebilir. Dil sadece kendisini ortaya koymaktadır ve kendi işaretler sistemi mevcuttur. Gerçekliği yansıtmaktan öte kendi gerçekliğini kurma söz konusudur. Yorumlama ve kurgulama olduğundan dolayı dile karşı şüphecilik vardır. Postmodern söylemle totalitarizmin yerini plüralizm almaktadır. Olduğu gibi anlatmak yerine olabileceği gibi anlatmak daha baskındır. İfşa yerine inşadan söz edilebilir. Wittgenstein'a göre dil eylemsel olarak kullanımla anlamını kazanır. Dil eylemleri tanımlamaz, çünkü dilin kendisi bir eylemdir. Geleneksel bilim sade bir dil kurar. Bilimsel araştırmalar nesnel doğruyu aktarır, açıklama ve tanımlama yapar. Modern düşüncede örgüt bilimciler ayna görevindedir, postmodern düşüncede bu durum soluk ve pasiftir. Olduğu gibi anlatmaktan öte olabileceği gibi anlatmak düşüncesine geçişten söz edilmektedir. Yorum ve açıklık postmodern söylemde daha baskın olmaktadır (Gergen ve Thatchenkery, 1996).

Tartışma

Örgütsel dil ve söylem çalışmaları, dilbilim desteğiyle disiplinler-arası bir nitelikte gerçekleştirilmektedir. Örgütlerin görünmeyen yönlerine odaklanmak, psikanaliz çalışmalar yapmak ve bilişsel süreçleri irdelemek adına çeşitlendirildikleri ve derinleştirildikleri görülmektedir. Dil ve söylem çalışmaları edebiyat sınırları içerisinde icra edilmektedir ancak örgütsel söylem çalışmaları otuz yıllık bir geçmişe sahiptir. Örgütsel dil ve söylemin son yıllarda daha yoğun bir şekilde önemseniş merceğ altına alındığını belirtmek gerekir.

Bu çalışma ile odaklanılmak istenen temel husus, örgütsel dil ve söylemin önemine dikkat çekmektir. Örgütsel dil ve söylemin yaşadığı dönüşüm ve paradigma düzeyinde meydana gelen değişimler örgütlere bakış konusunda ve yaklaşım biçiminde fikir verebilecek güçtedir. Dönüşümü doğru ve derinlemesine kavramak örgütleri anlamak üzere gerçekleştirilen girişimleri daha doğru yapılandırma imkânı sağlayacaktır. Çünkü örgütsel dil ve söylemin örgütlerin örtük ve bilinçaltı yönlerine açılacak en güçlü kapılardan biri olduğunun altı çizilmelidir.

Örgütsel bağlamda dil ve söylem ontolojik ve epistemolojik düzeyde di-

namik bir süreç geçirmiş ve çeşitli evrelerde değişimler yaşamıştır. Özellikle yeni bakış açıları ve paradigmlar doğmuştur. Örgütsel dil ve söylemdeki dönüşüm süreci; dört boyutta ele alınabilir. Bunlardan ilk üçü örgütsel dil ve söyleme dolaylı etki ederken sonuncusu direk etki eden dönüşüm olarak değerlendirilebilir. Pozitivizmden yorumlayıcı yaklaşımına doğru gerçekleştiği düşünülen bir bakış açısıyla bilgiye ve bilgi üretimine yorum-kurgu penceresinden bakılmıştır. Epistemolojik açıdan pozitivizmden yorumlamacı perspektife yönelim dil ve söylem anlayışında büyük değişiklikler doğurmuştur. Daha özel bir alan olarak dil felsefesindeki analitik felsefe anlayışından hermönetike (yorum bilim) dönüş örgütsel dil ve söylemi dolaylı etkilemiştir. Analitik felsefeye göre dilin sadece semantik ve sentaks gibi yapısal özelliklerinin üzerinde durulmasının, gözlemlenmesinin, sadece göze hitap etmesinin sınırlayıcı bir görüş olduğu düşünülmektedir. Dilin çok anlamlılığının dezavantaj olarak düşünülmesiyle tek anlama indirgeyici tutum geliştiren analitik duruştan hermönetik anlayışa kayılması gerektiği düşünülmüştür. Yorum teorisi olan hermönetik ile dilin çok anlamlılığının zenginlik ve avantaj kabul edilmesi üzerinde durulmuştur. Dilin sadece yapısal özellikleriyle yetinilmemesi gerektiği düşünülerek dilin kulağa hitap edebilme işlevi vurgulanmıştır. Daha da dar bir alana tekabül eden geleneksel metafor teorisinden çağdaş metafor teorisine doğru bir düşünce değişiminden söz edilmektedir. Sadece dil ve söylem bağlamında en genelinden en özele doğru değişim bu şekilde ifade edilebilir. Örgütsel dil ve söylem bağlamında en direk ve etkili dönüşüm modernizmden postmodernist anlayışa kayışla beraber gerçekleşmiştir.

Pozitivizmin örgütsel dil ve söyleminde örgüt üyelerince kullanılan ifadelerde ve örgütsel lügatte nesnellik, kabul edilmiş tek ve mutlak doğruluk, (üstünlüğüne inanılan) analitik ve rasyonel baskınlık, benzerlik ve kullanımda birlik gibi özellikler söz konusudur. Post pozitivist özellikteki örgütsel dil ve söyleme geçişle öznelliğe müsaade, farklılık, çeşitlilik ve zenginlik desteklenmekte ve kabul edilmektedir.

Analitik felsefe perspektifinden örgütsel dil ve söylemde bilimsel ifadelerin üstünlüğü, somut betimlemeler, yapısal öncelik ve tek yorum, tek anlam kabulü mevcut iken hermönetik perspektifinden örgütsel dil ve söylemde görülebilecek gündelik kullanım izleri ve bu kullanımlara açıklık ile

çok anlamlılık söz konusu olabilmektedir.

Geleneksel metafor düşüncesinin örgütsel dil ve söyleminde metaforların kullanımına ilişkin kaygılar ve isteksizlikler görülmekte iken çağdaş metafor teorisinin örgütsel dil ve söylemde varlığı inkar edilemez metaforik kullanımlara önem ve bu kullanımlardan yararlanma eğilimi öne çıkmaktadır. Bu metodolojik düzeye kadar etki eder hale gelebilmektedir.

Modern örgütsel dil ve söylemde, sözcük ve tümceleri fikir transferi için kullanma amacı ve iletişimdeki rollerine vurguları görülmekte iken post-modern örgütsel dil ve söylemde örgütsel ifadelerin kendi evrenlerini oluşturmaları ve yeni yapılar inşa edebilme kapasiteleri öne çıkmaktadır.

Sonuç itibarıyla yukarıdaki her bir aşamada bu dönüşümün çerçeveleri ile örgütsel dil ve söylemlerin karakteristikleri ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda örgütsel dil ve söylemin derinlemesine kavranması ve bu dönüşüme bağlı olarak örgütlerin dil ve söylemlerinin doğru yaklaşımlarla çözümlenmesi gerektiği vurgulanmalıdır. Dönüşümü ve dönüşümün etkilerini doğru saptamak örgütsel karakteristikleri daha etkin anlamak ve incelemek adına önem arz etmektedir.

Değerlendirme ve Öneriler

Örgütsel dil ve söylem konusunda örgütlerin büyük bir veri tabanı olduğunu belirtmek gerekmektedir. Söylemle ifade edilen olgu, örgütsel yazını da kapsamaktadır. Örgütsel dil ve söylem perspektifinden örgütsel yazın 3 kategoride ele alınabilir. Birinci kategoride örgütlerin kendi yazılı arşivleri, dokümanları ve tutanakları (toplantı kayıtları ve notları), ikinci kategoride akademik yazın (akademik ders kitapları ve dergiler) ve üçüncü kategoride de popüler yönetim ve örgüt yazını, iş dergileri, profesyonel yönetim raporları ve araştırmaları ele alınabilir. Bu açıdan dil ve söylem araştırmaları yapmanın çeşitli metodolojik yönleri vardır. Nitel araştırmalara daha açık olabileceği gibi nicel boyuttan da incelenilme imkânı söz konusu olabilir. Dil ve söylem çalışmaları adı altında nitel araştırma yöntem ve tekniklerinin çoğu örgütsel araştırmalarda ışık tutucu olabilir. Doküman inceleme, örnek olay yöntemi, sözlü tarih ve odak grup (focus) gibi veri toplama yöntemleri bu anlamda önerilebilir. Öte yandan analiz tekniği bağlamında söylem analizi, içerik analizi, tematik analiz, sıklık analizi, anlamlılık analizi,

retorik analizi ve metafor analizi kullanılabilir. Nicel yöntemlerden veri toplamada anketler söyleme dair anlamlı veriler yakalayabilir. İçerik analizinin sayısal boyutuyla frekans ve tekrarlanma sıklığı üzerinden farklı çalışmalar yapılabilir.

Dil ve söylem çalışmalarının alternatif bir perspektif olma yönlerinin vurgulanması gerekmektedir. Örgütlerin bilinmeyen, görünmeyen ve örtük boyutlarına dönük bir penceredir. Dil ve söylem üzerinden örgütlerde keşfedilmeye hazır birçok olgu olduğu ifade edilmelidir. Veri tabanlarının dikkatle ele alınması ve incelemedeki metodolojik farkındalık önemli bulgular sağlayabilir. Dil ve söylem araştırmaları sundukları fırsatlara rağmen büyük bir muğlaklık taşımaktadır. Belirsizlik ve yöntemsel sınırlılık önemli bir kısıt olabilir. Belirsizlik beraberinde sınırsızlığı da getirmektedir. Ancak bunun gerçekleştirilmekteki güç yönleri de azımsanamayacak kadardır. Veri bolluğunun altı çizilmiştir ve hem birincil hem de ikincil veriler dil ve söylem çalışmalarına konu olabilir. Pozitivizmin aksine yorumsamacılık ve yorum teorisi eksenli çalışmalar ve analizler yapılabilir. Söylem çalışmaları dilbilim boyutlarının varlığından dolayı disiplinler arası hatta disiplinler üstü olabilirler.

Türkiye şartlarında dil ve söylem çalışmalarına hem örgütlerin hem de üniversitelerin açık olması gerekmektedir. Aşılacak birtakım kabuller ve kalıplar (publish or perish) önemli gelişmelere ve çalışmalara fırsat tanıyabilir. Bu bağlamda daha geniş bir bakış açısıyla örgütsel dil ve söylemin gerek yapısına gerekse de oluşum sürecine dikkat çekilerek üzerinde durulması önemsenmiştir. Görülmeyen yönleri keşfedebilmek, belirsizlikler içerisinde anlamlılık arz eden hususları tespit edebilmek ve anlamının ötesinde bir yorumlama kabiliyeti geliştirebilmek örgütsel düzeyde ulaşılması hedeflenen durumlardır ve örgütsel dil ve söylemden istifade edilmesiyle çok boyutlu perspektifler kazanılabilir.

An Investigation on Transformation of Organizational Language and Discourse

Abstract: In this study, the transformation of language and discourse phenomenon which is based on a postmodern principle which is organizations as social structures, language and discourse as a producer of social realities is

examined from organizational perspective. It has been possible to discuss characteristics and influences of the transformation of organizational language and discourse by investigating the research question. Hereby, organizational language and discourse is discussed in the context of various frames of paradigm alteration. It is determined that the mentioned transformation converts from positivism, analytic philosophy, traditional metaphor approach and modernism to interpretative approach, hermeneutic, modern metaphor theory and postmodernism. The mentioned frames influence the transformation directly and indirectly. It is also determined that comprehending alteration of organizational language and discourse deeply provides to understand organizational structures truly. Diversity of the results gained by organizational language and discourse studies is underlined as a methodological suggestion.

Keywords: Organization, Language, Discourse

Kaynakça

- Addleson**, Mark .(1998), “Language of Possession and Participation: Traps, Tropes and Trapezes of Organizational Discourse”, **Organizational Discourse: Pretexts, Subtexts and Contexts, The Proceedings of The Conference Held at The Management Centre King’s College**, University of London on the 29th-31st July, London.
- Altunışık**, Remzi, **Recai Coşkun**, **Serkan Bayraktaroğlu** ve **Engin Yıldırım** (2005), **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: SPSS Uygulamalı**, Adapazarı: Sakarya Kitapevi.
- Bourgeois**, V. Warren and **Craig C. Pinder** (1983), “Contrasting Philosophical Perspectives in Administrative Science: A Reply to Morgan”, **Administrative Science Quarterly**, 28(4), p.608–613.
- Coşar**, Metin (2001), “Nietzsche Felsefesinde Dürtü ve Metafor Kavramları”, **Felsefe Dünyası**, 1 (33).
- Dijik**, Teun A. Van (1998), **Ideology: A Multidisciplinary Approach**, London: Sage Publications.
- Fleischer**, Margot (2004). **20. Yüzyıl Filozofları** (Çeviri: Akın Kanat). İzmir: İlya İzmir Yayınevi.
- Foster-Pedley**, Jon, **Dave Bond** and **Roger Brown** (1998), “The Spoken (He)art of Strategy-A Metaphor Analysis of the Strategy Discourse of 10 South African Business Executives”, **Organizational Discourse: Pretexts, Subtexts and Contexts, The Proceedings of The Conference Held at The Management**

- Centre King's College**, University of London on the 29th-31st July, London.
- Fulop, Liz and Will Pifkin** (1998), "Six Discourses of Management, Organizational Discourse: Pretexts, Subtexts and Contexts", **The Proceedings of The Conference Held at The Management Centre King's College**, University of London on the 29th-31st July, London.
- Gergen, Kenneth** and **Tajo Joseph Thatchenkery** (1996), "Organization Science as Social Construction: Postmodern Potentials", **The Journal of Applied Behavioral Science**, 32(4).
- Giddens, Antony** (1971), **Capitalism and Modern Social Theory**, Cambridge: Cambridge University Press.
- Hardy, Cynthia** and **Ian Palmer** (1998), "Discourse as a Strategic Resource", Paper to be presented at *the 3rd International Conference on Organizational Discourse* 29-31st July, 1998 The Management Centre, King's College, University of London.
- Heidegger, Martin** (2002), "Dilin Doğası" (Çeviri: Hüsamettin Arslan), **İnsan Bilimlerine Prolegomena**, İstanbul: Paradigma Yayınları,
- Kocaman, Ahmet** (2003), "Dilbilim Söylemi", (Editör Ahmet Kocaman) **Söylem Üzerine**, Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim.
- Özen, Şükrü** (2002). "Bağlam, Aktör, Söylem ve Kurumsal Değişim: Türkiye'de Toplam Kalite Yönetiminin Yayılım Süreci". **Yönetim Araştırmaları Dergisi**, 2 (1) 47-90.
- Phillips, Nelson** ve **Cynthia Hardy** (2002), **Discourse Analysis**, USA: Sage Publications.
- Sarup, Madan** (2004), **Postyapısalcılık ve Postmodernizm** (Çeviri: Abdülbaki Güçlü), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Schrift, Alan D.** (2002), "Dil, Metafor ve Retorik" (Çeviri: Hüsamettin Arslan), **İnsan Bilimlerine Prolegomena**, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Snow, Charles Percy** (1999), **İki Kültür**, Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Yıldırım, Ali** ve **Hasan Şimşek** (2006), **Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zeyrek, Deniz** (2003), "Söylem ve Toplum" (Editör: Ahmet Kocaman), **Söylem Üzerine**, Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim.